

Investeren in kinderarmoede, onze verzekering voor de toekomst

Het golvende landschap van de Belgische Ardennen is betoverend mooi. Je kunt er door wouden dwalen en van copieuze lunches genieten. De stemming was ver van bucolisch, toen begin september in het pittoreske Ardense stadje Marche-en-Famenne specialisten in kinderarmoede uit heel Europa twee dagen lang samenkwamen om van gedachten te wisselen over een probleem dat snel groter wordt. De stemming was er integendeel een van bezorgdheid.

Veel weerklank kreeg de door de Europese Unie gesteunde conferentie niet, terwijl een congres van specialisten en wetenschappers die hun meest recente onderzoek komen presenteren, best flink wat ruchtbaarheid verdiende. Kinderarmoede spreidt over heel Europa zijn tentakels uit en er dringt zich snel en op veel niveaus actie op. Van de honderd miljoen kinderen in Europa lopen er twintig miljoen risico in armoede te moeten leven.

Niet veel mensen zijn hiervan op de hoogte, net zoals velen niet weten dat er meer kinderen het risico lopen in armoede te moeten leven dan volwassenen: arme gezinnen zijn vaak ook

'A new deal' voor kinderarmoede in Europa

Op initiatief van Staatssecretaris Philippe Courard voor Sociale Integratie en de Strijd tegen Armoede en van de Europese Commissie nodigde het Belgische voorzitterschap van de EU een kleine groep van experts uit om beleidsdoelstellingen te formuleren op het vlak van kinderarmoede. Hun studie zal helpen bij het vormgeven van het Actieplan dat voor 2011 werd aangekondigd door Europees Commissaris Laszlo Andor van Werkgelegenheid, Sociale Zaken en Gelijke kansen. Met respect voor het luik kinderrechten van het Verdrag van Lissabon, legt de studie er de nadruk op dat de armoedecirkel, waarin generaties van één familie vast zitten, enkel maar kan worden doorbroken door te investeren in kinderen. Als kinderen niet langer in armoede leven, zal de Europese samenleving daar in haar geheel voordeel van hebben.

kroostrijke gezinnen. Kinderarmoede loopt als een rode draad door veel uitdagingen waar de EU deze dagen mee wordt geconfronteerd: het demografische tekort en de vergrijzing; de effecten van de globalisering en de nood aan geschoolde werkrachten en een hogere participatie aan de arbeidsmarkt; mobiliteit en etnische en culturele diversiteit; de gelijkheid van man en vrouw en het op elkaar afstemmen van werk en gezinsleven... NGO's, vakbonden, nationale en lokale beleidsvoerders, sociale partners, de bedrijfswereld... allemaal moeten ze erbij worden betrokken als we het probleem willen oplossen. De conferentie in Marche-en-Famenne werd mee

Mensen op het terrein zeggen dat besparingen vooral kinderen en moeders raken. Zij zullen u vertellen dat het gevaarlijk en kortzichtig is.

georganiseerd door de Belgische Koning Boudewijnstichting die gedurende de laatste drie decennia een reputatie opbouwde in het samenbrengen van sociale activisten en

politieke rivalen. "De grote maatschappelijke veranderingen die we recent zagen", zegt Françoise Pissart, directeur bij de Stichting verantwoordelijk voor armoede en sociale rechtvaardigheid, "was de toename van de werkloosheid en van de één-ouder-gezinnen. Daarvan hebben we vooral geleerd dat we prioritair ouders met jonge kinderen moeten helpen en dat kinderen merkbaar voordeel hebben als ze heel vroeg in hun leven ondersteund

worden. Het levert hen een betere startpositie op."

Investeren is besparen

De meeste recente EU-statistieken over de effecten van de economische crisis op kinderarmoede zijn nog niet beschikbaar, maar mensen in het veld wijzen erop dat besparingen ook diensten treffen die zich richten tot kinderen en moeders. Dat is volgens hen gevaarlijk en kortzichtig. De vroege kindertijd zijn net cruciale jaren voor de fysieke, emotionele en intellectuele groei van een kind. Als voeding en stimulansen op jonge leeftijd te wensen overlaten, lopen kinderen meteen een bijna onoverbrugbare achterstand op. De investering van lokale overheden in kinderen vanaf een zeer jonge leeftijd moeten we zien als preventieve acties die op lange termijn besparingen opleveren. Wie op deze 'kosten' bespaart, zal later een veelvoud ervan moeten betalen via kosten voor justitie, voor leesklasjes en beroepsopleidingen. "Als een kind vroeg in zijn leven niet wordt gemotiveerd om te leren en zich in te zetten, is de kans groot dat datzelfde kind als volwassene zal mislukken in zijn sociaal en werkend leven." Dit zijn de woorden van de Amerikaanse Nobelprijswinnaar Economie James Heckman. Ouders die hard moeten werken en moeten vechten om de eindjes aan elkaar te knopen, en die weinig flexibele en slecht

“Een investering in kinderen wordt later dubbel en dik terugbetaald,” aldus de Nederlandse experte in kinderrechten Mieke Schuurmans.

betaalde jobs hebben, zullen hun kinderen geen stimulerende omgeving kunnen bieden. Tegen de schoolleeftijd hebben deze kinderen dan ook al een aanzienlijke handicap.

What's in a word

Kinderarmoede in het Westen gaat over meer dan fysiek overleven. Het kan best dat kinderen naar school gaan met een lege maag, dat ze junkfood eten en niet voldoende warme maaltijden krijgen, maar sterven van de honger doen ze niet. Voeg daar echter kleine, slecht verwarmde, vuile en lekkende huizen bij, onvoldoende geld om een warme winterjas te kopen, geen speelpleinen, geen sportclubs waar je terecht kan en geen culturele prikkels...: dat is de ideale springplank naar een volwassen leven in kansarmoede. Heckman stelt het scherp: “Geboren worden is een belangrijke bron van ongelijkheid.” De algemeen aanvaarde maatstaf voor armoede zegt dat je arm bent als je inkomen lager ligt dan 60% van het Europese gemiddelde. Andere indicatoren zijn huisvesting, gezondheidszorg, onderwijs, vrije tijd en veilige speelruimte. En dan is er nog wat je zou kunnen noemen ‘armoede van de ziel’. Jana Hainsworth, die aan het hoofd staat van de ngo Eurochild, wijst erop dat een kind uit een rijk gezin even ‘arm’ kan zijn als een kind uit een arm gezin ‘rijk’: liefde, bezorgdheid, aandacht en emotionele steun zijn net

zo belangrijk als geld. We moeten kinderarmoede uiteraard bekijken in de context van armoede als overkoepelend fenomeen en van sociale uitsluiting. Denk aan migranten, mensen zonder papieren, daklozen enzovoort. Sian Jones, beleidscoördinator bij het European Anti Poverty Network, zei me: “Wij pleiten ervoor om te kijken naar iedereen die in een bepaald land arm is, niet alleen naar kinderen.” De overheid moet op de diverse niveaus samenwerken om armoede aan te pakken. Een inkomen en werk zijn sleutelfactoren, maar dat geldt net zo goed voor de toegang tot diensten als onderwijs en gezondheidszorg, en bijvoorbeeld voor transportmogelijkheden. Opnieuw geldt hier: kinderen zijn de toekomst.

Economisch zinvol

Je kunt ook op een meer holistische manier naar kinderarmoede kijken. Met een bevolking die vergrijsd en geboortecijfers die afkalven, is investeren in kinderen over het hele sociale spectrum

simpelweg een zaak van logisch denken. In 2025 zal bijna een kwart van de EU-bevolking ouder zijn dan 65. Ook als je in kille economische termen naar armoede kijkt, heeft het zin te investeren in de ontwikkeling van kinderen. Als we ze kunnen opvoeden tot zelfbewuste volwassenen, zullen ze later gewapend zijn om bij te dragen tot ons systeem dat de sociale welvaart in stand houdt en zullen zij er mee voor zorgen dat mensen niet langer door de mazen van het armoedenet vallen. “Een investering in kinderen wordt later dubbel en dik terugbetaald,” aldus de Nederlandse experte in kinderrechten Mieke Schuurmans.

De jongste jaren hebben mensen die werken in de armoedesector een aantal belangrijke nieuwe inzichten opgedaan. Zo is er allereerst het belang van een vroeg optreden, en in de tweede plaats het feit dat de aanpak omvattend moet zijn. Ten derde: luister naar de eigen ervaringen van kinderen en naar hún idee van wat ze nodig hebben. De UNO-conventie van 1989 over de rechten van het kind heeft bijgedragen tot de ontwikkeling van nieuwe denkpijlers in deze richting. Als een kind voelt dat het naar waarde wordt geschat, is de kans groter dat zo'n kind ook als volwassene het gevoel zal hebben dat het iets kan bijdragen.

Bepaalde minderheidsgroepen hebben specifieke problemen, zoals kinderen die behoren tot etnische minderheden en die het slachtoffer kunnen zijn van discriminatie en etnisch geïnspireerde vooroordelen. Of denk aan kinderen van ouders zonder papieren van wie de ouders het veiliger achten hun kinderen niet naar school te sturen, Roma-kinderen, kinderen in de zorg, kinderen met handicaps of slachtoffertjes van fysiek of mentaal geweld. De Ierse specialist kinderarmoede Hugh Frazer stelt: “Er is een algemeen en goed beleid nodig dat de ontwikkeling van kinderen bevordert, maar we moeten tegelijk erkennen dat sommige kinderen in bijzonder moeilijke situaties leven.” Voor de economische crisis beschikten de meeste landen over nationale actieplannen tegen kinderarmoede. Is het beter arm te zijn in een arm of in een rijk land? Het antwoord van Hugh Frazer luidt dat het allemaal niet zo duidelijk is als op het eerste gezicht lijkt: “Materieel bekeken zijn de standaarden voor hygiëne en omgevingsfactoren

duidelijk 'armer' in een arm land. Maar armoede is een relatief begrip. Zo kan je als arme in een rijk land meer te lijden hebben van stigmatisering."

Alles is inderdaad relatief. De acteur Sean Connery die in 1930 is geboren in een huurflat met twee kamers in Edinburgh, erkent dat het leven toen hard was, maar "je beseft niet dat je arm bent als iedereen om je heen ook arm is".

Elk land kampt met zijn eigen problemen. Zo is in Bulgarije, Roemenië en Hongarije kinderarmoede het grootst bij de Roma-bevolking en beschikken lokale overheden niet over voldoende middelen om het probleem aan te pakken. Groot-Brittannië nam zich voor om tegen 2020 kinderarmoede uit te roeien, maar negeerde tot nu toe de belangrijke problemen van één-ouder-gezinnen en slecht betaalde jobs. Het invloedrijke rapport van de Joseph Rowntree Foundation hierover geeft aan dat de toegenomen werkloosheid veel kinderen onder de armoederisicogrens kan doen belanden. Het brengt een waarschuwing: "Over het algemeen is het goed mogelijk dat de recessie zal zorgen voor een toename van toestanden van schrijnend gebrek en ontbering bij kinderen, al zal hierdoor het fenomeen van de kindermoede als geheel niet groter worden. Maar waarschijnlijk zullen de kosten voor het aanpakken van kinderarmoede toch toenemen, omdat het moeilijker is kinderen uit die situaties van ernstige armoede te halen."

Tour d'horizon in Europa

Italië en Griekenland kampen met economische problemen, in Spanje is de onzekerheid op de arbeidsmarkt groter dan ooit en neemt de omvang van het tijdelijk werk toe, wat meteen ook betekent dat er allerlei voordelen wegvallen en de onzekerheid groeit. In Ierland en België zijn de belangrijke stappen die werden gezet bedreigd door de recessie. Het beleid inzake familiewelzijn in Zweden, Denemarken en Finland is, zoals bekend, benijdenswaardig, maar de overheden snijden toch ook daar in hun diensten en ondersteuningsinitiatieven. Volgens de Finse ombudsvrouw Mariakaisa Aula is het in haar land niet allemaal rozengeur en maneschijn. Hoewel iedereen in Europa met afgunst naar Finland kijkt, is het land volgens haar niet goed voorbereid op toekomstige migratiebewegingen, en schiet het bijvoorbeeld tekort in het bijstaan van moeders die thuisblijven en geen Fins spreken.

Europese doelstellingen

Nationale actieplannen zijn één ding, maar ook het uitzetten van doelstellingen op een breder EU-

niveau is essentieel. De oproep van het Belgische EU-voorzitterschap eerder dit jaar voor een EU-aanbeveling over kinderarmoede en kindewelzijn wil de kinderrechten in de diverse landen op elkaar afstemmen en best practices vergelijken. Het gaat er niet om een hele industrie op te zetten rond kinderarmoede, aldus de experts, maar we moeten instrumenten ontwikkelen om het fenomeen te monitoren en om erover te kunnen rapporteren. Zo zullen

we de lidstaten tot actie aanmoedigen. Het moet een soort signaal zijn om wakker te worden, zoals het initiatief van Unicef om kinderarmoede in een aantal landen met elkaar te vergelijken.

De opengrenzenpolitiek en de vrije markt binnen de EU hebben gemaakt dat een aantal problemen geëxporteerd werden: denk aan Poolse ouders die in het buitenland aan het werk zijn en hun kinderen intussen thuis achterlaten, bedelende Roma-kinderen in de straten van Zweden en elders... Ombudsvrouw Aula: "Moeten we deze ouders helpen om hun kinderen bij zich te hebben of moeten we ze helpen om in hun eigen omgeving een baan te vinden? Moeten we landen met een omvangrijke Roma-populatie niet helpen om voor deze mensen voldoende bestaansmiddelen te creëren, waardoor ze in hun eigen land kunnen blijven? Is dat niet beter dan ze terug te sturen in vliegtuigen?"

Eigenwaarde

Een paar jaar in armoede moeten leven is lang voor een kind en laat blijvende littekens na. Kinderarmoede is meer dan ooit aan de orde. Er gaat te weinig aandacht en er gaan te weinig middelen naar preventie en vroegtijdige interventies, en kinderopparticipatie krijgt weliswaar veel lippen dienst maar er is weinig echte betrokkenheid. Kinderen kijken niet altijd op dezelfde manier naar hun problemen als volwassenen, en hun stem moet worden gehoord. Gehoord worden versterkt hun gevoel van eigenwaarde, waardoor ze zelfbewuste volwassenen kunnen worden. Investeren in

kinderen is geen uitgave, maar een engagement voor een duurzame Europese toekomst.

Brigid Grauman

Op vraag van de Koning Boudewijnstichting

Brigid Grauman is een in Brussel wonende journaliste die regelmatig over culturele en sociale thema's schrijft voor kranten als *the Wall Street Journal* en de *Financial Times* en voor websites waaronder *Bloomberg* en *Global News*. Momenteel doet ze research voor een boek over 'white Africa'.

Europese Roma in de kijker

De controversiële repatriëring door Frankrijk van Roma naar Roemenië richtte de schijnwerpers op de 10 tot 12 miljoen Europese Roma. Dat doet hevige debatten opsteken over scholing van Roma-kinderen en het Roma

Education Fund, de belangrijkste pijler van het Decennium van Roma Inclusie (2005-2015) dat door 12 Europese landen uitgeroepen werd. Bedoeling van dit Fonds is de integratie te bevorderen in Centraal en Zuid-Oost

Europa. In landen als Slovaakse, Hongarije, Kroatië, Tsjechië, Roemenië en Bulgarije, worden Roma-kinderen nog steeds in aparte klassen opgevangen samen met mentaal gehandicapten. In meerdere toonaangevende

zaken, heeft het Europees Hof voor de Mensenrechten in Straatsburg deze toestanden als illegaal bestempeld.

